

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародного приватного, комерційного та цивільного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

КОНТРОЛЬ ТА ПЕРЕВІРКИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Студента 2 курсу, 5мз групи,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації
«Комерційне право»

(підпис студента)

Босенка Дмитра
Павловича

Науковий керівник
кандидат юридичних наук,
доцент

(підпис керівника)

Тищенко Юлія
Вікторівна

Гарант освітньої програми
доктор юридичних наук,
доцент

(підпис керівника)

Мазаракі Наталія
Анатоліївна

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
--------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНТРОЛЮ ЗА ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1.1.Правова природа контролю у сфері господарської діяльності	6
1.2. Принципи державного контролю (нагляду).....	12
1.3. Об'єкти контролю у сфері господарювання	17
1.4. Суб'єкти контролю в господарській діяльності	21

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕВІРОК В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Поняття та види перевірок.....	27
2.2. Підстави для здійснення перевірок в сфері господарської діяльності	34
2.3. Порядок здійснення перевірок в господарській діяльності	38

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	44
-------------------------------------	-----------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
---	-----------

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проведення комплексного аналізу правових норм і правозастосовчої практики, пов'язаних із здійсненням контрольно-наглядових заходів щодо суб'єктів господарювання, обумовлене необхідністю виявлення наявних в даній сфері правових проблем як фундаментального, так і прикладного характеру, розробкою пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства з точки зору створення єдиної концепції здійснення контролю та нагляду за господарською діяльністю.

Питання розгляду господарської діяльності як об'єкта державного контролю (нагляду) повинні бути віднесені до числа актуальних проблем науки права, які заслуговують на самостійне вивчення.

Теоретичну основу для проведення даного дослідження склали праці відомих вчених юристів, авторами яких є: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.М. Вінник, С.С. Вітвітський, Н.А. Маринів, Г.М. Остапович, В.В. Пахомов, Д.М. Рева, П.М. Чистяков, В.С. Шестак, В.О. Шувчук, В.С. Щербина ітн.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю в Україні.

Предметом дослідження виступають контроль та перевірки в господарській діяльності.

Мета дослідження полягає в комплексному системному аналізі правового забезпечення контролюючої діяльності уповноважених суб'єктів держави за господарською діяльністю, в формулюванні принципів, закономірностей, критеріїв контролюючої діяльності відповідно до сучасних потреб розвитку ринкової економіки України.

Для досягнення поставленої мети визначені такі **завдання**:

- дослідити правову природу державного контролю у сфері господарської діяльності;
- проаналізувати принципи державного контролю (нагляду) ;
- вивчити об'єкти контролю (нагляду) у сфері господарювання;

- дослідити суб'єкти контролю (нагляду) в господарській діяльності;
- проаналізувати поняття та види перевірок;
- дослідити підстави для здійснення перевірок в сфері господарювання;
- вивчити порядок здійснення перевірок в господарській діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Крім того, в роботі використовувалися засновані на них: логічний метод (при викладі всього матеріалу, формуванні рекомендацій, пропозицій і висновків); метод системного аналізу (при вивченні структури правового інституту державного контролю (нагляду) господарської діяльності, визначенні його місця, ролі і значення в правовідносинах); метод порівняльного правознавства (при вивченні зарубіжного досвіду державного контролю (нагляду) господарської діяльності та застосування судових доктрин); історичний метод (при вивченні вітчизняного досвіду державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю); метод моделювання (при формулюванні рекомендацій й щодо зміни чинного законодавства, а також вдосконалення судової практики вирішення спорів у сфері державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю) та інші.

Наукова новизна отриманих результатів зумовлена тим, що випускна кваліфікаційна робота є комплексним дослідженням проблематики проведення контролю та перевірок суб'єктів господарської діяльності під час провадження господарської діяльності.

За результатами проведеного дослідження було опубліковано у статті «Поняття контролю (нагляду) в сфері господарської діяльності» у збірнику наукових робіт студентів КНТЕУ «Правове забезпечення підприємницької діяльності студентів» студентів заочної форми навчання Частина 1. К.: Київського національного торговельно-економічного університету, 2019. С. 65-70.

Практична цінність одержаних результатів полягає в тому, що вона може бути використана в правотворчій діяльності для вдосконалення

чинного законодавства України, а саме у Законі України про «Про основні засади державного нагляду (контролю) у господарській діяльності».

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, що поділені на підрозділи, висновків та списку використаних джерел, що налічує 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-правова характеристика контролю (нагляду) за господарською діяльністю

1.1. Правова природа контролю у сфері господарської діяльності

Оновлення сутності та призначення державного контролю спонукає до визначення співвідношення таких понять, як «контроль» і «нагляд». Дискусія навколо термінів «контроль» і «нагляд» має вже давню історію. Співвідношення понять «контроль» та «нагляд» вже розглядалося в науковій у літературі, хоча як у неї, так і в законодавстві продовжує панувати неоднозначність при їх уживанні [32, с. 345].

Кісіль З.Р. наголошує, що контроль є найважливішою умовою забезпечення правильного і своєчасного виконання завдань, що стоять перед органами виконавчої влади. Висока вимогливість, систематичний і дійовий контроль та перевірка виконання є ефективним засобом зміцнення дисципліни і законності, виховання у працівників апарату управління відповідальності.

Контроль – це органічна частина, функція управління. Складовою частиною завдань і владних повноважень органів та осіб, покликаних управляти, є організація та застосування контролю, підвищення його ефективності в інтересах поліпшення роботи підконтрольного об'єкта [15, с.143].

Контроль та нагляд – основні способи забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні. У них є багато спільних рис, але це не тотожні види державної діяльності.

У звичайному розумінні значення слів «нагляд» і «контроль» однакове: це спостереження або постійне спостереження з метою догляду, перевірки за кимось (або чимось), за дотриманням якихось правил. Єдина у них і мета – забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні. І контроль,

і нагляд можуть здійснюватись в однакових формах (перевірки, вимоги звітів, пояснень тощо).

Слід звернути увагу на те, що багато вчених правознавців різницю між контролем та наглядом не проводять. Законодавець також допускає в деяких випадках неточності. Наприклад, контрольні дії таких контролюючих органів, як пожежні інспекції, санітарні служби та деякі інші, він називає «наглядом». Незважаючи на наявність у них всіх ознак саме контролюючого органу, наведене ставлення закришено навіть у назві цих органів: органи пожежного нагляду, органи санітарно-епідеміологічного нагляду тощо.

Термінологічна плутанина приводить до того, що іноді близькі за завданнями та формами діяльності контролюючі органи мають різну назву такої діяльності, наприклад: санітарно-епідемічний нагляд і поряд – ветеринарний контроль [23, с. 233].

Сьогодні як у наукових працях, так і в чинному законодавстві досить часто як синонім до терміну «контроль» вживається термін «нагляд», проте слід визнати, що їх розрізнення ще недостатньо досліджено. На нечіткість розмежування цих понять звертає увагу Д.М. Овсянко, зазначаючи, що деякі органи виконавчої влади можна назвати контрольно-наглядовими, оскільки в окремих випадках майже не можливо відокремити контрольні функції від наглядових [44, с. 169].

У працях багатьох юристів, представників різних галузей права, терміни «контроль» і «нагляд» вживаються в якості ідентичних. Так, А.В. Міцкевич об'єднує поняття контролю та нагляду за дотриманням законів єдиним терміном «нагляд», наголошуючи, що нагляд здійснюється прокуратурою, судом, правоохоронними органами тощо [16, с. 87].

Контроль вважається ширшим за нагляд, тобто нагляд також можна розглядати як елемент контролю, як звужений контроль, але звужений лише відносно сфери свого застосування [44, с. 18]. Нагляд має більш вузьку сферу застосування. Сьогодні думки дослідників щодо наповнення значення термінів «контроль» та «нагляд» не є однаковими. Слід зазначити, що і в

довідкових джерелах немає єдиного визначення терміну «контроль». Деякі автори визначають контроль як специфічний різновид юридичного процесу, як правову форму діяльності або як функцію компетентних державних органів [57, с.147].

Сутність державного контролю полягає в спостереженні та перевірці розвитку суспільної системи й усіх її елементів, відповідно до визначених напрямів, а також у запобіганні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають такому розвитку.

Поряд із широким визначенням поняття контролю як діяльності, що має місце в роботі всіх державних органів, В. М. Гарашук та О. Ф. Андрійко розглядають контроль і звужено – як діяльність органів контролю, яких у межах їх повноважень наділяють функцією контролю, що є основним видом їх роботи і які за допомогою притаманних їм форм, методів і визначених процедур здійснюють контроль [60, с.62].

Позиція Авер'янова В.Б. зводиться до того, що родовим поняттям є «контроль». Нагляд є похідним від нього і має свої характерні ознаки, серед яких слід виділити, передусім: перевірку дотримання спеціальних правил, встановлених щодо об'єктів, які перебувають під наглядом; організаційну невідповідність даних об'єктів органам, що здійснюють нагляд; застосування органами, що здійснюють нагляд, визначених законом заходів відповідальності задопущені правопорушення.

В ході здійснення контролю перевіряється не лише дотримання правових норм та спеціальних правил, а й діяльність відповідних органів, посадових осіб у межах їх компетенції, доцільність та ефективність такої діяльності. Цей контроль може здійснюватися органами загальної компетенції, їх посадовими особами у межах визначених повноважень, а також спеціальними органами за об'єктами, як підпорядкованими, так і не підпорядкованими цим органам.

Тому нагляд слід розглядати як окремий вид контролю, певну його форму, застосування якої у разі виявлення порушень супроводжується заходами впливу державновладного характеру.

Мета контрольної діяльності і мета нагляду збігаються. Це є:

- дотримання (виконання) законодавчих актів;
- поновлення порушених протиправним діянням правовідносин;
- забезпечення притягнення винних до юридичної відповідальності.

Контроль як форма державної діяльності відрізняється від нагляду – і в цьому його суттєва особливість – тим, що він повсякденно та безперервно (в основному це стосується відомчого контролю) здійснюється як органами законодавчої та виконавчої влади, судами, так і численними спеціально утвореними для цього контролюючими органами [17, с.101].

Мішанина з термінами ускладнює розуміння законодавства, роботу з удосконалення контрольної та наглядової діяльності, підготовку фахівців тощо, доцільним є, на нашу думку, законодавче вирішення цього питання. Уявляється, що контролюючими органами закон має визначити всі державні інспекції та служби, інші органи (органи законодавчої, виконавчої, судової влади, органи місцевого самоврядування), у котрих наявні такі повноваження, як право втручатися в оперативну діяльність підконтрольних об'єктів: припиняти або обмежувати їх діяльність, відсторонювати від роботи певних осіб, забороняти рух транспорту тощо, та самостійно притягати винних до правової відповідальності. Це, як уже згадувалось, не виключає можливості з боку деяких з них в окремих випадках, обумовлених законодавством, мати «неповні» контрольні повноваження.

Слід впорядкувати назви контролюючих органів, тобто розібратися, де «інспекції», а де «служби», у чому полягає різниця між ними, адже схожі (за завданнями та формами контрольної діяльності) контрольні повноваження мають і інші державні органи, у назві яких відсутнє слово «інспекції» або «служби». Це – адміністративні комісії, органи повітряного транспорту, органи рибоохорони тощо [23, с.324].

Перейдемо до визначення сутності контролю (господарського контролю). Під останнім більшість дослідників розуміє визначення відповідності господарської діяльності діючим законам і рішенням, положенням і рекомендаціям, нормам з метою виявлення порушень та відхилень та прийняття заходів з їх усунення [18, с.112]. Погоджуючись з цим по суті, підкреслимо, що в полі зору господарського контролю знаходяться не лише негативні відхилення тих або інших частин керованого об'єкту від заданих, бажаних кількісних і якісних параметрів. У процесі обігу капіталу здійснюється контроль наявності та використання всіх видів ресурсів, всіх етапів виробництва продукції та її реалізації, збереження майна власника, об'єктивність розподілу прибутку. Господарський контроль досліджує практично всі явища взаємопов'язано, хоча у багатьох випадках він може носити локальний характер і більшою мірою орієнтований на виявлення відхилень та порушень, що знижують можливості ефективності виробництва, отримання максимального прибутку.

Господарський контроль як інструмент дослідження економічної дійсності функціонує одночасно з обліком, бухгалтерським обліком. Удосконалюючись паралельно із методами і практикою управління та системою обліку, він набув значного поширення на сучасному етапі розвитку ринкових форм господарювання. Не дивлячись на те, що окремі методи і процедури контролю отримали широке визнання при ухваленні управлінських рішень ще в перші десятиліття ХХ ст., у самостійний об'єкт контролю господарська діяльність виділилася порівняно недавно – лише в 70ті роки.

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» визначено контроль як вирішальний вплив однієї чи декількох пов'язаних юридичних та або фізичних осіб на господарську діяльність суб'єкта господарювання чи його частини, який здійснюється безпосередньо або через інших осіб [6].

Аналогічний зміст контролю, тобто – контроль як вирішальний вплив на управління, визначено в Законі України «Про банки і банківську діяльність» [7].

У Законі України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» визначено державний ветеринарно-санітарний контроль як функцію щодо постійного забезпечення виконання встановлених чинним законодавством ветеринарно-санітарних заходів та технічних регламентів [8].

Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» містить норму про державний нагляд (контроль) як про діяльність уповноважених законом органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийняттого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища [3].

Таким чином, державний контроль господарської діяльності визначено як сукупність юридично значущих процедур, здійснюваних уповноваженими органами виконавчої влади міжвідомчої компетенції, щодо перевірки відповідності фактичного стану впорядкованості господарських відносин за участю не підпорядкованих господарюючих структур правовим розпорядженням із поєднанням та комбінуванням чинників виробництва, встановленням фактів правопорушень та вжиттям адекватних одержаному результату заходів коригування з метою забезпечення балансу між загальнодержавними та приватними інтересами в економічній сфері, економічної безпеки та реалізації конституційного права на підприємництво.

1.2. Принципи державного контролю (нагляду)

Принципи державного контролю у науковій літературі репрезентовані на достатньому рівні. Проте, однозначно можна констатувати, по-перше, відсутність єдиної думки про перелік принципів державного контролю, по-друге, відсутність єдиного критерію їх класифікації. Щодо принципів державного контролю господарської діяльності слід відзначити, що останні не отримали розкриття у науковій та навчальній літературі, а серед найбільш наближених робіт з такої проблематики відзначаються дослідження С.С. Вітвицького, Д.В. Лученка, П.М. Чистякова та В.С. Шестак.

Слід погодитись із Д.В. Лученком [42, с.97-98] стосовно того, що при визначенні поняття «принципи контролю» необхідно: по-перше, враховувати найбільш важливі, об'єктивно необхідні прояви контролю, що відображають його природу і спрямованість, специфіку як самостійного правового утворення; по-друге, відтворювати такі методологічні вимоги, що постійно виявляються і використовуються в процесі проведення контролю, сприяють на практиці підвищенню його ефективності.

Розглядаючи принципи державного контролю з позицій сприйняття контролю як юридичної діяльності В.С. Шестак вказує на їх ієрархічність. До таких він відносить принципи юридичного процесу, загальні принципи державного ладу та принципи процесуальної діяльності, принципи діяльності контролюючих суб'єктів, принципи конкретної контрольної діяльності та загальні принципи контролю [59, с.70]. І.Б. Шахов, В.М. Горшеньов виділяли конституційні, загально процесуальні та спеціалізовані принципи контролю [28, с.90].

Оскільки в основу класифікації зазначених принципів покладено одночасно два критерії – вид джерела та галузь розповсюдження їх дії, Д.В. Лученко [42, с.101-102] дещо уточнює таку класифікацію. Він пропонує поділяти принципи контролю за критерієм джерела – на Конституційні та закріплені в інших законодавчих актах; і в залежності від галузі

розповсюдження їх дії – на міжгалузеві, галузеві та спеціальні (такі, що розповсюджуються лише на контрольно-процесуальну діяльність).

У роботах, присвячених розкриттю окремих видів державного контролю, принципи його здійснення обумовлюються самим об'єктом державного контролю.

Так, розглядаючи принципи здійснення податкових перевірок, як однієї з форм податкового контролю, Н.А. Маринів [43] виділяє принципи, покликані забезпечити пріоритет захисту прав і законних інтересів платників податків при проведенні податкових перевірок та принципи, що забезпечують раціональність і ефективність податкових перевірок. Г.М. Остапович [46, с.171], дослідивши принципи державного контролю ринку цінних паперів, пропонує розрізняти організаційні принципи, на яких базується організаційна побудова державного контролю, та функціональні, які характеризують процес реалізації державного контролю.

Як зазначає С.С. Вітвицький [24, с.7778], державному контролю у сфері ліцензійної діяльності як різновиду державного контролю господарської діяльності, притаманні принципи господарського права та підприємництва, з одного боку, та загальні принципи державного контролю – з іншого.

В.Ю. Бобринський [19, с.810] при дослідженні проблематики класифікації принципів контролю пропонує поділяти їх на три групи за критерієм діяльності:

1) загальні принципи діяльності суб'єкта контролю (складаються з принципів діяльності самого суб'єкта і принципів його діяльності як органу відповідної гілки влади);

2) міжгалузеві принципи державного контролю (утворюються синтезом загальних принципів права і державного управління відповідно до предметної специфіки контрольної діяльності);

3) галузеві принципи контролю. Принципи державного контролю у сфері національної безпеки він же поділяє на п'ять груп: загальноправові, інформаційні, управлінські, фінансово-економічні та приватні.

Аналіз наведених положень дозволяє: по-перше, упевнитись у тому, що контроль представляє собою систему; по-друге, що принципи його здійснення є одним із елементів такої системи; по-третє, що останні у своїй сукупності представляють собою систему більш низького рівня; по-четверте, принципи державного контролю господарської діяльності підлягають групуванню залежно від ступеню їх узагальненості.

Таким чином, систему принципів державного контролю господарської діяльності складають загальні принципи контролю як соціального явища, принципи адміністративного процесу та спеціальні принципи державного контролю господарської діяльності. Лише застосування їх у системі дозволяє забезпечити належний рівень виконання соціальних функцій суб'єктами господарювання та утримання від порушень їхніх прав з боку держави.

До загальних принципів контролю віднесено: об'єктивність; системність; систематичність і регулярність; оперативність; дієвість; масовість та вибірковість; гласність; плановість; економічність; науковість; ефективність.

У системі принципів державного контролю господарської діяльності найнижчий рівень за ступенем абстрагованості займають спеціальні принципи державного контролю господарської діяльності. Відсутність досліджень з питань державного контролю господарської діяльності обумовлює відповідну відсутність узагальнень та аналізу питань принципів її здійснення. Вбачається, що формування підсистеми таких принципів повинно враховувати конституційні основи правопорядку у сфері господарювання, загальні принципи господарювання і підприємницької діяльності, гарантії прав підприємців тощо, закріплені Господарським кодексом України [1], іншими нормативно-правовими актами [53, с.312].

Стаття 3 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначає основні принципи державного нагляду (контролю).

Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами:

пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;

підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади;

рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання;

гарантування прав та законних інтересів кожного суб'єкта господарювання;

об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю), неприпустимості проведення перевірок суб'єктів господарювання за анонімними та іншими безпідставними заявами, а також невідворотності відповідальності осіб за подання таких заяв;

здійснення державного нагляду (контролю) лише за наявності підстав та в порядку, визначених законом;

відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю);

неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та неприпустимості здійснення заходів державного нагляду (контролю) різними органами державного нагляду (контролю) з одного й того самого питання;

невтручання органу державного нагляду (контролю) у діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону;

відповідальності органу державного нагляду (контролю) та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства, порушення прав та законних інтересів суб'єкта господарювання;

дотримання умов міжнародних договорів України;

незалежності органів державного нагляду (контролю) від політичних партій та будь-яких інших об'єднань громадян;

наявності одного органу державного нагляду (контролю) у складі центрального органу виконавчої влади.

презумпції правомірності діяльності суб'єкта господарювання у разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів допускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків суб'єкта господарювання та/або повноважень органу державного нагляду (контролю);

орієнтованості державного нагляду (контролю) на запобігання правопорушенням у сфері господарської діяльності;

недопущення встановлення планових показників чи будь-кого іншого планування щодо притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності та застосування до них санкцій;

здійснення державного нагляду (контролю) на основі принципу оцінки ризиків та доцільності [3].

Найбільш повно система принципів державного контролю господарської діяльності розкрита у Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Проте вона включає в себе як спеціальні принципи державного контролю господарської діяльності, так і принципи державного управління. Тому серед принципів державного контролю господарської діяльності доцільно виділити наступні:

1) пріоритетність безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності;

2) гарантування прав суб'єкту господарювання;

3) наявність підстав, визначених законом, для здійснення державного контролю;

4) невтручання органу державного контролю у статутну діяльність суб'єкта господарювання, якщо вона здійснюється в межах закону;

5) відповідальність органу державного контролю та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства [53, с.315].

Отже, принципи державного контролю господарської діяльності, виступаючи елементами його правової форми, надають останньому внутрішньої стрункості в силу того, що є його теоретичним стрижнем, неписаними правилами, дотримання яких наділяє контроль такою комплексною характеристикою, як ефективність, вони відображають найбільш загальні стійкі риси контролю і виступають як правові вимоги. Систему принципів державного контролю господарської діяльності складають загальні принципи контролю як соціального явища, принципи адміністративного процесу та спеціальні принципи державного контролю господарської діяльності. Лише застосування їх у системі дозволяє забезпечити належний рівень виконання соціальних функцій суб'єктами господарювання та утримання від порушень їхніх прав з боку держави.

1.3. Об'єкти контролю у сфері господарювання

Об'єктом державного контролю у сфері господарської діяльності є лише діяльність суб'єкта господарювання щодо поєднання і комбінування чинників виробництва, яке щонайкраще приведе до досягнення мети – отримання високого прибутку. У ст. 19 ГК визначено сфери господарської діяльності суб'єктів господарювання, в яких держава здійснює контроль і нагляд:

1) збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин – за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

- 2) фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин – за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;
- 3) цін і ціноутворення – з питань додержання суб'єктами господарювання державних цін на продукцію і послуги;
- 4) монополізму та конкуренції – з питань додержання антимонопольноконкурентного законодавства;
- 5) земельних відносин – за використанням і охороною земель;
- 6) водних відносин і відносин лісового господарства – за використанням та охороною вод і лісів, відтворенням водних ресурсів і лісів;
- 7) виробництва і праці – за безпекою виробництва і праці, додержанням законодавства про працю; за пожежною, екологічною, санітарно-гігієнічною безпекою; за дотриманням стандартів, норм і правил, якими встановлено обов'язкові вимоги щодо умов здійснення господарської діяльності;
- 8) споживання – за якістю і безпечністю продукції та послуг;
- 9) зовнішньоекономічної діяльності – з питань технологічної, економічної, екологічної та соціальної безпеки [1].

Визначення сутності і змісту державного контролю у сфері господарської діяльності неможливе без теоретико-правового аналізу сутності господарської діяльності, оскільки її специфіка безпосередньо позначається на специфіці контрольної діяльності з боку держави. Більше того, серед учених та практиків існують неоднозначні погляди щодо меж контрольної діяльності. Зазначена проблема постає складовою більш широкої за змістом проблеми встановлення міри і ступеня державного впливу на економіку.

Сутність господарської діяльності, з одного боку, всім зрозуміла, проте з іншого – визначається по-різному в чинних нормативно-правових актах, навчальних і наукових виданнях, що і зумовлює необхідність аналізу таких джерел. Так, відповідно до положень Закону України «Про

зовнішньоекономічну діяльність» [5] під господарською діяльністю розуміється будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, яка пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що є товаром. Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» до господарської діяльності віднесена будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт [6].

До ознак господарської діяльності можна віднести такі:

- 1) сфера здійснення – суспільне виробництво (господарська сфера);
- 2) зміст – виробництво та реалізація продукції, виконання робіт, надання послуг відбувається не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших осіб — споживачів у широкому розумінні (громадян як кінцевих споживачів, суб'єктів господарювання та різноманітних організацій, що використовують зазначені блага для задоволення своїх господарських чи інших потреб);
- 3) передача зазначених благ іншим особам на платній основі, тобто їх функціонування у формі товару;
- 4) спеціальний суб'єкт, який повинен зазвичай мати статус суб'єкта господарювання;
- 5) поєднання приватних інтересів виробника (в одержанні прибутку чи інших вигод/переваг від господарської діяльності) та публічних інтересів (суспільства в особі широкого кола споживачів – в отриманні певних благ; держави – в отриманні прибутків та інших обов'язкових платежів від суб'єктів господарювання; територіальної громади:
 - а) у забезпеченні зайнятості членів громади шляхом їх залучення на засадах індивідуального підприємництва чи трудового найму суб'єктами господарювання до господарської діяльності;
 - б) у задоволенні потреб громади у певних продукції, роботах, послугах;

- в) в участі суб'єктів господарювання у вирішенні завдань територіальної громади в благоустрої;
- г) у сплаті місцевих податків та зборів тощо);
- д) систематичність ведення господарської діяльності [45, с.488].

У ч. 1 ст. 3 Господарського кодексу України законодавець надає вже наступне поняття категорії господарської діяльності: «Під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, та мають цінову визначеність» [1].

У цьому визначенні у господарсько-правовій літературі виділяють наступні ознаки господарської діяльності.

По-перше, це систематичність діяльності як процесу (слово «діяльність» означає систематичні дії членів суспільства, їхніх об'єднань, спрямовані та досягнення певного результату).

По-друге, це ціль і зміст діяльності. Ціллю (у неявному вигляді) є задоволення суспільних потреб у відповідних благах. Висновок щодо даної цілі можна зробити, виходячи зі згадки у визначенні про вартісний характер продукції, виконання робіт чи надання послуг. Якщо б згадані продукція, роботи, послуги не були б пов'язані із задоволенням суспільних потреб – то вони (відповідні результати господарської діяльності) не мали б вартісного характеру, не могли б функціонувати як товар.

Змістом вищезгаданої діяльності є виготовлення та реалізація продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру. По-третє, ознакою господарської діяльності є також її суб'єкти – не будь-які особи, а лише ті з них, які, відповідно до вимог Господарського кодексу, визнаються учасниками господарських правовідносин або суб'єктами господарювання. Діяльність таких осіб здійснюється не тільки в їх власних (приватних) інтересах (зазвичай з метою отримання прибутку від реалізації

вироблених благ), а й в інтересах суспільства (для задоволення певних суспільних потреб у продукції, роботах, послугах).

Четвертою ознакою господарської діяльності є сфера її здійснення – суспільне виробництво, яке у загально-прийнятному економічному розумінні уявляє собою процес взаємодії людини з природою з метою створення матеріальних благ та послуг, які потрібні для існування та розвитку суспільства і включає три великі блоки галузей: 1) основне виробництво; 2) виробнича інфраструктура; 3) соціальна інфраструктура. У більш загальному плані суспільне виробництво являє собою, по суті, процес обміну діяльністю і спроможностями людей. Поділ праці спонукає робітників удосконалювати свої професійні можливості в різноманітних напрямках. Через це виникає необхідність обмінюватися їхніми різноманітними спроможностями й настільки ж різноманітними продуктами праці. Скажімо, щоб створити автомобіль, на заводі повинні обмінюватися своєю діяльністю, у т.ч. і організаційно-господарською, до якої можна віднести і організаційно-управлінську, контролюючу [20, с.171].

Отже, беручи до уваги наведені вище ознаки, господарську діяльність як об'єкт державного контролю можна визначити як суспільно корисну діяльність суб'єктів господарювання щодо систематичного виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою реалізації їх за плату (як товару).

1.4. Суб'єкти контролю (нагляду) в господарській діяльності

В Україні державний нагляд і контроль у відповідних сферах господарської діяльності здійснюють значна кількість уповноважених органів. Діяльність із державного нагляду і контролю регламентується значною кількістю законів України та підзаконних актів. Змістовно вони побудовані з позицій діяльності кожного окремого органу державного

нагляду і контролю, що не сприяє досягненню їх спільної мети в реалізації нагляду та контролю за дотриманням чинного законодавства. Крім того, постійно з'являються нові нормативно-правові акти. Це ускладнює роботу органів державного нагляду і контролю, створює передумови для дезінтеграції їхньої діяльності та дублювання сфер контролю і повноважень [35, с.37].

До контролюючих органів відносяться уповноваженні законом на здійснення державного нагляду (контролю) центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи, органи місцевого само-врядування, інші органи, в межах своєї компетенції, визначеної за-конодавством, здійснюють контроль за здійсненням господарської діяльності підприємств, установ, організацій.

Загалом всю сукупність контролюючих органів можна умовно поділити, по-перше, за критерієм обсягу повноважень, та по-друге, за критерієм спеціальних повноважень.

Так, за критерієм обсягу повноважень всю сукупність контролюючих органів можна умовно поділити на такі групи:

- загальні, тобто ті органи, до компетенції яких відноситься здійснення контролю за всіма юридичними особами незалежно від виду та специфіки їх діяльності. Діяльність загальних контролюючих органів стосується всіх суб'єктів господарської діяльності без виключення;

- спеціальні, тобто ті органи, до компетенції яких відноситься здійснення контролю щодо діяльності юридичних осіб у зв'язку із здійсненням ними специфічної діяльності (наприклад, електропостачальні компанії, аптечні заклади, ломбарди).

І це не повний перелік контрольних органів, а лише основні (найбільш загальні з них).

Перелік органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати державний нагляд (контроль) у відповідних сферах господарської діяльності (діяльність яких підпадає під сферу дії Закону України «Про основні засади

державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності») [47] настільки великий, що немає сенсу його тут наводити.

Органи державного нагляду (контролю) зобов'язані оприлюднювати на своїх офіційних веб-сайтах нормативно-правові акти (крім актів, що мають гриф обмеження доступу), дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю).

Здійснення заходів державного нагляду (контролю) без оприлюднення нормативно-правових актів (крім актів, що мають гриф обмеження доступу), дотримання яких перевіряється під час здійснення таких заходів, забороняється.

Органи державного нагляду (контролю) зобов'язані оприлюднювати на своїх офіційних веб-сайтах та вносити до інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю) визначені законом відомості про здійснені заходи державного нагляду (контролю).

Органи державного нагляду (контролю) та центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності, забезпечують повноту та достовірність відомостей, внесених до інтегрованої автоматизованої системи державного нагляду (контролю) [3].

Господарські відносини можна розглядати як взаємозв'язок різноманітних суб'єктів економічної системи (фізичних і юридичних осіб), що виражається у вигляді формули «суб'єкт-суб'єкт». Будь-який елемент економічних відносин включає взаємовідносини як мінімум двох суб'єктів із приводу певного об'єкта, тобто їх можна представити схемою: «суб'єкт – об'єкт – суб'єкт». Саме у сфері суспільного виробництва відбувається поєднання приватних інтересів виробника (в одержанні прибутку чи інших вигод/переваг від господарської діяльності), публічних інтересів суспільства в особі широкого кола споживачів – в отриманні певних благ та держави – в

отриманні прибутків та інших обов'язкових платежів від суб'єктів господарювання, територіальної громади (у забезпеченні зайнятості членів громади шляхом їх залучення на засадах індивідуального підприємництва чи трудового найму суб'єктами господарювання до господарської діяльності; у задоволенні потреб громади в певних роботах, послугах, продукції; в участі суб'єктів господарювання у вирішенні завдань територіальної громади в благоустрої; у сплаті місцевих податків і зборів тощо) [3].

Іншою стороною контрольних відносин є суб'єкт господарювання.

Відповідно до ст.55 ГК України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [1].

Отже, на основі проведеного дослідження пропонується закріпити у господарському законодавстві таке регулювання:

– обов'язок контролюючих органів та уповноважених на проведення перевірки осіб із надання консультацій, проведення навчання, надання рекомендацій із оптимізації обліку господарських операцій, складання актів документального оформлення господарської діяльності, здійснення інших організаційних заходів, необхідних для налагодження ефективної роботи підприємства, у тому числі безкоштовної участі у навчальних заходах, що організуються громадськими організаціями;

– право підприємств вимагати укладення договорів з органами державного контролю, в яких можливо конкретизувати права, обов'язки і відповідальність, встановлені законодавством, а також узгоджувати додаткові права, обов'язки та відповідальність, не заборонені законодавством;

– формування як органу громадського контролю регіональних зборів представників рад трудових колективів та законодавче наділення їх правом відведення державних контролерів;

– розширення законодавчих гарантій прав підприємств у відносинах із органами державного контролю шляхом наділення створених підприємствами громадських організацій повноваженнями громадського контролю за діями державних контролерів та у разі наявності правопорушень у діях державних контролерів – правом відкладення виконання адміністративних приписів до належної перевірки законності в адміністративному порядку, зокрема за рішенням регіональних відділень Торгово-промислової палати України (далі – ТПП України);

– право створених підприємствами громадських організацій (ТПП України та інших) узгоджувати типові умови договорів, що укладаються підприємствами з органами державного контролю, які є обов'язковими до врахування під час укладання договорів, якщо вони не протирічать законодавству; а також висувати обов'язкові до врахування органами державного контролю вимоги до змісту типових договорів, якщо такі вимоги не протирічать законодавству;

– право створених підприємствами громадських організацій здійснювати зворотний контроль рівня кваліфікації посадових осіб органів державного контролю, що здійснюють перевірку господарської діяльності підприємств, а саме брати участь у атестації кадрів;

– право створених підприємствами громадських організацій брати участь у розробці нормативного регулювання контрольних процедур;

– право суб'єкта господарювання вимагати в осіб, уповноважених на здійснення контролю, не лише підтвердження повноважень на проведення перевірки, а й сертифікат, що підтверджує професійну придатність особи для виконання такої роботи, також запропоновано встановити відповідальність за допуск до перевірок осіб, які не мають необхідної підготовки та документів, що її підтверджують;

– обов'язок суворого та бездоганного дотримання працівниками органів державного контролю меж своїх повноважень, а також відповідності поведінки загальноприйнятому діловому етикету та моральним засадам суспільства.

РОЗДІЛ 2

Організаційно-правові засади здійснення перевірок в господарській діяльності

2.1. Поняття та види перевірок

За загальним правилом, перевірка стосується основних чи окремих питань фінансової діяльності і проводиться з використанням балансових, звітних і розхідних документів з метою виявлення порушень фінансової дисципліни, усунення їх негативних наслідків.

Перевірка стосується основних питань фінансової діяльності, вона поширюється на контроль не тільки за відображенням об'єкта оподаткування і порядком сплати податків і зборів, а й за іншими діями зобов'язаних осіб чи як обстеження.

Перевірка – це одинична контрольна дія на певній ділянці діяльності контролюваного суб'єкта, здійснювана на місці з використанням облікових, звітних документів для виявлення порушень фінансової дисципліни і усунення їх наслідків. Також перевірку можна визначити як систему контрольних дій щодо вивчення окремих ділянок фінансово-господарської чи адміністративно-розпорядчої діяльності відповідного об'єкта [26, с.144].

Перевірка – це діяльність контролюючих органів (або, в деяких випадках, аудиторських, громадських організацій) з аналізу і дослідження первинної облікової і звітної документації.

Поглянемо на судову практику визнання перевірок незаконними.

Перше рішення стосується порушення законодавства під час перевірки.

Рішенням Господарського суду Миколаївської області від 12 квітня 2016 року встановлено:

Позивач 28.01.2016 року звернувся до господарського суду з позовом визнати незаконним та скасувати рішення Миколаївського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України про

порушення законодавства про захист економічної конкуренції та накладення штрафу вих. № 60ріш від 24.12.2015 року.

Відповідач у відзиві повністю на позов заперечує, просить суд відмовити в його задоволенні посилаючись на те, що позивач не наводить жодної правової підстави визначеної нормами Закону України «Про захист економічної конкуренції» для визнання недійсним рішення відділення по даній справі. Відповідач звертає увагу суду на те, що позивач звів свої позовні вимоги до зауважень, міркувань та припущень, а не до конкретних фактів, які можна було б вважати нез'ясованими та або недоведеними відділенням. Належних та допустимих доказів на спростування висновків викладених в оскаржуваному рішенні, товариством подано суду не було.

Суд вирішив:

В позові відмовити [11].

Дане рішення суду доводить той факт, що скасування результатів перевірки потребує обґрунтування порушення діючого законодавства щодо процесуальних норм здійснення перевірок, а також матеріальних – щодо відповідності результатів перевірки.

Друге рішення стосується зобов'язання проведення перевірки.

Рішенням Господарського суду Івано-франківської області від 19 травня 2015 р. встановлено:

До господарського суду Івано-франківської області звернувся Карпенко Ігор Анатолійович як учасник Товариства з обмеженою відповідальністю «Альтеко» із позовом (вх.№452515 від 22.04.15) до Товариства з обмеженою відповідальністю «Альтеко» про зобов'язання проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності ТОВ «Альтеко» за 2014 рік.

Представник відповідача проти позову заперечив, вказуючи на те, що тільки загальні збори учасників Товариства мають право вирішувати питання про проведення аудиторської перевірки, однак такого рішення не приймалось учасниками. Також вказує на те, що директор як виконавчий орган Товариства не уповноважений на прийняття рішення щодо задоволення

вимоги учасника про проведення аудиторської перевірки, оскільки така вимога має бути адресована зборам учасників і тільки після прийняття відповідного рішення на зборах учасників у відповідача може виникнути обов'язок по виконанню такого рішення та проведення аудиторської перевірки.

Суд вирішив:

позов задовольнити.

Зобов'язати Товариство з обмеженою відповідальністю «Альтеко» (вул. Шевченка, 102, с. Верхня, Калуський район, Івано-Франківська область; і.к. 37322271) виконати вимогу учасника товариства Карпенка Ігоря Анатолійовича (вул. Стуса, 6Б, с. Зубра, Пустомитівський район, Львівська область) про проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Альтеко» за 2014 рік [12].

Отже, проведення аудиторської перевірки товариства здійснюється із залученням професійного аудитора, не пов'язаного майновими інтересами з товариством чи з його учасниками, у зв'язку з цим вимога позивача провести аудиторську перевірку за участю аудитора позивача порушує право Товариства на вільний вибір аудитора. Така вимога позивача є необґрунтованою та задоволенню не підлягає, оскільки не передбачена ні чинним законодавством, ні Статутом товариства.

Побідну практику демонструє і наступне судове рішення.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 05 вересня 2017 року встановлено:

23 червня 2017 року ОСОБА_1 звернулась до Господарського суду Харківської області із позовом до Товариства з обмеженою відповідальністю завод «Прогрес», в якому просить суд провести аудиторську перевірку фінансово-господарської діяльності відповідача за участю аудитора Позивача за період з 2007 року по другий квартал 2017 року, під час проведення якої розкрити наступні питання: аналіз фінансового стану ТОВ Завод «Прогрес»

за період з 2007 по другий квартал 2017 року; характеристика фінансової, господарської діяльності Товариства з 2007 року по другий квартал 2017 року; чи фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан ТОВ Завод «Прогрес» за період з 2007 року по другий квартал 2017 року, його фінансові результати та рух грошових коштів на зазначену дату; чи є у ТОВ Завод «Прогрес» довгострокові кредити; куди направляються (на які цілі) грошові кошти, отримані ТОВ Завод «Прогрес»; яка площа нерухомого майна надавалася ТОВ Завод «Прогрес» в оренду та яка вартість 1 кв. м оренди; укладені Товариством договори з 2007 року по другий квартал 2017 року, їх вид, кількість; наявність на Товаристві майна, його вартість; причини не виплати дивідендів; чи оправдані витрати Товариства; причини фінансової нестабільності Товариства.

Представник відповідача проти позову заперечує та просить суд відмовити в його задоволенні. Надав відзив на позовну заяву в якому зазначив, що листи-вимоги про проведення аудиторської перевірки не були отримані відповідачем. Крім того, проведення аудиторської здійснюється незалежним аудитором, який не пов'язаний майновими інтересами ні з товариством, ні з його учасниками. Вимога про залучення до проведення перевірки аудитора позивача ставить під сумнів об'єктивність результатів такої перевірки.

Суд вирішив:

Позов задовольнити частково.

Зобов'язати Товариство з обмеженою відповідальністю Завод «Прогрес» (61115, м. Харків, вул. Сімнадцятого партз'їзду, буд. 12, код ЄДРПОУ 19462387) провести аудиторську перевірку фінансово-господарської діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю Завод «Прогрес» за період з 2007 року по другий квартал 2017 року [13].

Таким чином, під час аудиторської перевірки в даному випадку має бути досліджено виключно річну фінансову звітність Товариства з обмеженою відповідальністю заводу «Прогрес». Отже, частина питань, які

позивач просить розкрити під час проведення аудиторської перевірки, не можуть бути предметом такої перевірки взагалі.

Третій випадок стосується визнання недійсним рішення перевірки.

Рішенням Господарського суду м. Києва від 15.06.2015 року встановлено:

Товариство з обмеженою відповідальністю «Промислові захисні покриття» (позивач) звернулося до Господарського суду міста Києва з позовом до Антимонопольного комітету України Київського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України про визнання недійсним рішення Адміністративної колегії Київського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 24.03.2015 р. № 13.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач вказав на те, що 24.03.2015 р. Адміністративною колегією Київського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України було прийнято рішення № 13, яким визнано дії Товариства з обмеженою відповідальністю «Промислові захисні покриття», які полягають у створенні перешкод працівникам територіального відділення Антимонопольного комітету України у проведенні перевірки, порушенням законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченим пунктом 16 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді створення перешкод працівникам територіального відділення Антимонопольного комітету України у проведенні перевірки; за визначене порушення на Товариство з обмеженою відповідальністю «Промислові захисні покриття» накладено штраф у розмірі 39000,00 гривень.

Суд вирішив:

У задоволенні позовних вимог відмовити повністю [14].

Четвертий випадок стосується відшкодування збитків.

Рішенням Господарського суду Миколаївської області від 14 липня 2016 року встановлено:

ОСОБА_1 екологічна інспекція у Миколаївській області звернулась до господарського суду Миколаївської області з позовом до комунального підприємства «Міськводоканал» про стягнення 29 000,00 грн. на відшкодування збитків, заподіяних внаслідок скиду недостатньо очищених стічних вод в річку Інгул, обґрунтовуючи свої вимоги ст.ст. 202, 40,68 ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», ст.ст. 44,46,48, 109, 110, 111 Водного кодексу України.

Відповідач надав відзив, яким позов заперечив, посилаючись на те, що позивачем не визначено норму права, яка була порушена відповідачем, не підтверджено факт порушення належними доказами, не вказано, в чому полягає протиправна поведінка відповідача у спірних правовідносинах.

Суд вирішив:

- В задоволенні позову відмовити повністю [10].

Отже, встановленням факту та доказом порушення відповідачем вимог в сфері природоохоронного законодавства є акт перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства, на підставі якого розраховується розмір заподіяної шкоди відповідно до Методики, а акти відбору проб та протоколи вимірювання показників складу та властивостей проб води є документами, на підставі яких складається визначений акт.

Відповідно до схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України, як затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014р. № 442, до складу центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності, належать 26 органів.

В доктрині існує декілька підходів до класифікації перевірок.

Планова перевірка. Предметом планової перевірки є дотримання суб'єктом господарювання в процесі здійснення діяльності обов'язкових вимог і вимог, встановлених правовими актами, а також відповідність

відомостей, що містяться в повідомленні про початок здійснення окремих видів господарської діяльності, обов'язковим вимогам.

Позапланова перевірка. Предметом позапланової перевірки є дотримання суб'єктом господарювання в процесі здійснення діяльності обов'язкових вимог і вимог, встановлених правовими актами, виконання приписів органів державного контролю (нагляду), органів контролю, проведення заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю, здоров'ю громадян, шкоди тваринам, рослинам, довкіллю, щодо забезпечення безпеки держави, щодо попередження виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, по ліквідації наслідків заподіяння такої шкоди.

Документарна перевірка. Предметом документарної перевірки є відомості, що містяться в документах суб'єктом господарювання, що встановлюють їх організаційно-правову форму, права і обов'язки, документи, що використовуються при здійсненні їх діяльності та пов'язані з виконанням ними обов'язкових вимог і вимог, встановлених правовими актами, виконанням приписів і постанов органів державного контролю (нагляду), органів муніципального контролю.

Виїзна перевірка. Предметом виїзної перевірки є відомості, що містяться в документах суб'єкта господарювання, а також відповідність їх працівників, стан використовуваних зазначеними особами при здійсненні діяльності територій, будівель, споруд, будівель, приміщень, обладнання, подібних об'єктів, транспортних засобів, що виробляються і реалізуються юридичною особою, індивідуальним підприємцем товари (виконувана робота, послуги, що надаються) і прийняті ними заходи щодо виконання обов'язкових вимог, встановлених правовими актами.

Отже, перевірка – це система контрольних дій щодо вивчення окремих ділянок фінансово-господарської чи адміністративно-розпорядчої діяльності відповідного об'єкта господарювання. За різними класифікаціями виділяють такі види перевірок як планові, позапланові, документарні, виїзні тощо.

2.2. Підстави для здійснення перевірок в сфері господарської діяльності

Підстави проведення перевірок залежать від багатьох факторів, тому не існує єдиних підстав для проведення перевірок.

Найбільш підстави проведення перевірок залежать від видів перевірок.

На прикладі податкових перевірок поглянемо на підстави та порядок проведення окремих видів перевірок.

Ще донедавна види податкових перевірок закріплювалися у багатьох законодавчих актах. Накопичений нормативний матеріал потребував усунення у ньому протиріч та прогалин, які намагалися заповнити правознавці теоретики, надаючи власні класифікації та визначення видів податкових перевірок.

Завданням Податкового кодексу України було, застосувавши накопичений досвід визначення видів податкових перевірок, систематизувати і упорядкувати всі їх види, що містилися в законах і підзаконних актах, та удосконалити з метою оптимізації податкової системи.

Предметом камеральної перевірки є дані, зазначені у податкових деклараціях (розрахунках) платника податків, а предметом документальної невиїзної перевірки – податкові декларації (розрахунки), фінансова, статистична та інша звітність, реєстри податкового та бухгалтерського обліку, ведення яких передбачено законом, первинні документи, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку і пов'язані з нарахуванням і сплатою податків та зборів виконанням вимог іншого законодавства, що підтверджують своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати усіх передбачених податків та зборів, дотримання валютного та іншого законодавства, дотримання роботодавцем законодавства щодо укладення трудового договору, оформлення трудових відносин з працівниками, а також отримані в установленому законом порядку фіскальним органом документи та податкову інформацію. Документальна

планова перевірка проводиться відповідно до плану графіка перевірок, а якщо її проведення не передбачається, то вона проводиться за наявності передбачених у Податковому кодексі України обставин, а документальна позапланова перевірка не передбачається у плані роботи фіскального органу і проводиться за наявності визначених обставин. На нашу думку, закріплення цих видів документальної перевірки у Податковому кодексі є помилковим. План графік перевірок є внутрішнім документом фіскальних органів, планові чи позапланові перевірки є лише різновидами камеральних чи виїзних перевірок. На нашу думку, терміном «фактичні перевірки» у Податковому кодексі просто замінено термін «оперативні перевірки», який викликав значні нарікання серед правознавців та підприємців. Вважаємо, що фактичні перевірки надають податковим органам завеликі повноваження, тому з часом постане питання про їх відміну. Звичайно, прийняття Податкового кодексу в Україні – це важливий крок в побудові цивілізованих відносин між органами ДПС та платниками податків, проте лише час та практика покажуть, чи життєздатні норми цього документу, які стосуються визначення податкових перевірок [41, с.107].

Поряд з державними формами контролю існують також незалежні.

Завданнями аудиту фінансового стану є:

виявлення змін показників, які характеризують фінансовий стан підприємства;

визначення факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства;
у оцінка кількісних та якісних змін фінансового стану підприємства; у оцінка фінансового становища підприємства на певну дату;

визначення тенденцій змін фінансового стану підприємства. Для того, щоб забезпечити виконання даних завдань, аудиторю необхідно здійснити аналіз фінансового стану, адже він є основою і одним з видів аудиторських послуг. Головною метою аналізу є своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансовій діяльності і пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності. Аналіз фінансового стану

підприємства визначають за такими елементами: - прибутковістю роботи підприємства; - оптимальністю розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів; - наявністю власних фінансових ресурсів не лише мінімально потрібного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональним розміщенням основних і обігових фондів; - платоспроможністю та ліквідністю [25, с.185].

Будь-яка перевірка здійснюється відповідно до існуючого порядку, у тому числі і перевірка діяльності суб'єктів у сфері торгівлі та послуг, який має законодавче підґрунтя, що підтверджено наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 07.03.2012 р. № 310 [50].

Планові перевірки виконуються посадовими особами на підставі квартального плану роботи контролюючих органів у межах відповідного переліку питань для здійснення планових заходів, які затверджуються в установленому законодавством порядку. Квартальний план роботи щодо здійснення державного контролю у сфері захисту прав споживачів складається відповідно до завдань, визначених Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Держспоживінспекцією України, Міністром економічного розвитку і торгівлі України, іншими відповідними міністерствами і відомствами. У разі надходження обґрунтованих пропозицій щодо вивчення стану реалізації споживачам продукції на ринку від місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також інших органів і установ, які здійснюють державний нагляд (контроль), вони враховуються у квартальному плані роботи територіальних органів [60].

Позапланові перевірки призначаються лише з підстав, визначених законодавством. Під час проведення позапланової перевірки з'ясовуються лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для її здійснення, з обов'язковим зазначенням цих питань у направленні на проведення перевірки. Посадові особи повинні ознайомити суб'єкта

господарювання з підставою проведення позапланової перевірки і надати йому копії відповідного документа. Позапланові перевірки суб'єктів господарювання проводяться посадовими особами за наявності таких підстав:

- суб'єктом господарювання надана письмова заява до відповідного органу з питань захисту прав споживачів про здійснення перевірки за власним бажанням;

- у випадку виявлення та підтвердження недостовірності даних, заявлених у документах обов'язкової звітності, поданих суб'єктом господарювання;

- для перевірки виконання суб'єктом господарювання приписів, розпоряджень або інших розпорядчих документів щодо усунення порушень вимог законодавства, виданих за результатами проведення планових перевірок органом з питань захисту прав споживачів;

- при зверненні фізичних та юридичних осіб про порушення суб'єктом господарювання вимог законодавства. Позапланова перевірка у цьому разі здійснюється за наявності згоди на проведення позапланових заходів зі здійснення державного контролю відповідного органу;

- суб'єктом господарювання в установлений термін не подані документи обов'язкової звітності без поважних причин, а також відсутні письмові пояснення про причини, які перешкоджали поданню таких документів;

- у випадках настання аварії, смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання, які пов'язані з діяльністю суб'єкта господарювання. Повторна позапланова перевірка суб'єкта господарювання за один і той самий період, з одного і того самого предмета, на одній і тій самій підставі не допускається. Якщо надійшло декілька скарг на суб'єкт господарювання з одного й того самого приводу позапланова перевірка проводиться один раз [3].

Отже, підстави проведення перевірок залежать від багатьох факторів, тому не існує єдиних підстав для проведення перевірок. Підстави проведення перевірок залежать від видів перевірок. Оскільки видів перевірок суб'єктів господарювання більше двадцяти, то і підстав їх проведення велика кількість. Нажаль класифікувати їх за будь-якими критеріями неможливо, оскільки законодавство відрізняється несистемністю.

2.3. Порядок здійснення перевірок в господарській діяльності

Оскільки порядок здійснення перевірок залежить від конкретного виду перевірки, тому проведемо аналіз на прикладі перевірки діяльності суб'єктів господарювання у сфері торгівлі та послуг.

Проведення перевірок у суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства завжди здійснюється з метою забезпечення якості продукції і дотримання обов'язкових вимог щодо її безпеки, а також додержання правил торгівлі та надання послуг, які надаються.

Перед проведенням планової перевірки відповідний орган державного нагляду (контролю) надсилає суб'єкту господарювання письмове повідомлення про проведення планової перевірки не пізніше ніж за десять днів до дня її проведення. Повідомлення повинно містити: дату початку та дату закінчення проведення планової перевірки; найменування юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – підприємця, щодо діяльності яких проводиться перевірка; найменування відповідного органу з питань захисту прав споживачів. Повідомлення надсилається рекомендованим листом або телефонограмою за рахунок коштів відповідного органу з питань захисту прав споживачів або вручається особисто керівнику чи уповноваженій особі суб'єкта господарювання під розписку.

Посадові особи під час проведення перевірок здійснюють державний контроль стану дотримання суб'єктами господарювання вимог законодавства про захист прав споживачів і мають право безперешкодно відвідувати та обстежувати відповідно до законодавства виробничі, складські, торговельні та інші приміщення суб'єктів господарювання; відбирати у суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, зразки товарів, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектувальних виробів для проведення перевірки їх якості на місці або незалежної експертизи у відповідних лабораторіях та інших установах, акредитованих на право проведення таких робіт згідно із законодавством; проводити контрольні перевірки правильності здійснення розрахунків зі споживачами; одержувати безоплатно від суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, що перевіряються, копії необхідних документів, які характеризують якість продукції, сировини, матеріалів, комплектувальних виробів, що використовуються для виробництва такої продукції; уживати в установленому порядку передбачених законодавством заходів до суб'єктів господарювання, які допустили порушення прав споживачів, і вносити відповідні пропозиції щодо їх подальшої діяльності та притягнення до відповідальності винних у порушенні прав споживачів згідно з чинним законодавством. Такі права надають можливість посадовій особі, що проводить перевірку, не тільки встановити факти порушень, але і виявити джерела їхнього походження.

Під час здійснення посадовими особами перевірки суб'єкт господарювання наділений низкою прав, а саме: вимагати від посадових осіб додержання вимог законодавства України під час здійснення ними державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів; перевіряти наявність у посадових осіб службового посвідчення та одержувати копії направлення на проведення перевірки; бути присутнім під час проведення перевірки; ознайомлювати посадових осіб з переліком відомостей, що становлять комерційну таємницю суб'єкта господарювання,

та вимагати їх нерозголошення; одержувати та ознайомлюватися з матеріалами перевірки в порядку, визначеному чинним законодавством; давати у письмовій формі свої пояснення, зауваження або заперечення, що додаються до акта перевірки; оскаржувати в установленому законодавством порядку неправомірні дії органів з питань захисту прав споживачів та їх посадових осіб при проведенні перевірок та видані приписи щодо припинення порушень прав споживачів [60]. Наведені права суб'єкта господарювання дозволяють йому бути активним учасником перевірки своєї діяльності і відстоювати свою правоту.

Окрім того, суб'єкт господарювання під час проведення перевірок зобов'язаний: допускати посадових осіб до проведення перевірок за умови дотримання порядку здійснення державного нагляду (контролю), передбаченого Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та іншими нормативно-правовими актами; виконувати вимоги органу з питань захисту прав споживачів та його посадових осіб щодо усунення виявлених порушень вимог законодавства; надавати документи, зразки продукції, пояснення, довідки, відомості, матеріали з питань, що виникають під час проведення перевірок, відповідно до закону; одержувати примірник припису або акта органу з питань захисту прав споживачів за результатами проведеного планового чи позапланового заходу. Контролюючі органи, їх посадові особи та суб'єкти господарювання мають право фіксувати процес проведення перевірок чи кожен окрему дію засобами аудіо та відеотехніки, не перешкоджаючи проведенню такої перевірки.

Під час проведення перевірок посадові особи зобов'язані зберігати комерційну таємницю суб'єкта господарювання.

Контролюючі органи на письмовий запит суб'єкта господарювання можуть надавати йому письмові консультації з питань проведення перевірок щодо вимог, додержання яких перевіряється. Перед початком перевірки суб'єкта господарювання посадові особи, які проводять перевірку,

пред'являють керівнику суб'єкта господарювання або уповноваженій ним особі направлення та службове посвідчення, що засвідчує посадову особу, і надають суб'єкту господарювання копію направлення на перевірку, а також інформують цих осіб про мету перевірки [48, с.97].

За результатами проведеної перевірки посадовими особами, якщо виявлені порушення вимог законодавства, складається акт, який повинен містити такі відомості: дату складання акта; тип перевірки (планова або позапланова); предмет перевірки; найменування органу з питань захисту прав споживачів, а також посаду, прізвище, ім'я та по батькові посадової особи, яка провела перевірку; найменування юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – підприємця, щодо діяльності яких проводилася перевірка. Акт повинен містити повну і достовірну інформацію щодо проведених дій посадової особи, яка перевіряла діяльність суб'єкта господарювання.

За результатами перевірки відповідно до виявлених порушень посадовими особами, які проводили перевірку, ухвалюються рішення про:

- складання протоколу про вчинення адміністративного правопорушення. Протокол про вчинення адміністративного правопорушення складається в порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення [2];

- заборону реалізації продукції у випадках, коли: відсутні документи, що засвідчують її відповідність вимогам нормативних документів, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим; відсутній сертифікат відповідності або свідоцтво про визнання відповідності такої продукції, якщо її внесено до переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації; ввезення такої продукції на територію України без документів, які підтверджують її належну якість; коли строк придатності продукції не зазначено або зазначено з порушенням вимог нормативних документів, додержання яких відповідно до законодавства є обов'язковим, чи коли такий строк закінчився; коли продукція є фальсифікованою.

За результатами перевірки відповідно до виявлених порушень керівником контролюючого органу, що проводив перевірку, або його заступником ухвалюються рішення про: – видання суб'єкту господарювання обов'язкового для виконання припису про припинення порушень прав споживачів; – тимчасове припинення діяльності суб'єктів господарювання (секцій, відділів), складів підприємств оптової і роздрібної торгівлі та організацій незалежно від форми власності, що систематично реалізують товари неналежної якості, порушують правила торгівлі та надання послуг, умови зберігання та транспортування товарів, – до усунення виявлених недоліків; – опломбування виробничих, складських, торговельних та інших приміщень суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, а також несправних, з неправильними показаннями, з пошкодженим повірочним тавром або без нього чи з таким, строк дії якого закінчився, засобів вимірювальної техніки, за допомогою яких здійснюється обслуговування споживачів;

– подання до суду позову щодо захисту прав споживачів; – передання матеріалів перевірки стосовно дій осіб, що містять ознаки злочину, органам дізнання чи досудового слідства;

– накладення на винних осіб адміністративних стягнень та застосування адміністративно-господарських санкцій [2].

З метою більш ефективного захисту прав суб'єктів господарювання в роботі запропоновано розглядати результати перевірок, проведених органом державного контролю (нагляду) з грубим порушенням вимог законодавства, як недійсні в силу закону, що, однак, не повинно позбавляти зазначених суб'єктів права при необхідності звертатися з заявою про скасування результатів перевірок до вищестоящих органів державного контролю (нагляду) або до судових органів.

Отже, більшість контролюючих органів при проведенні перевірок керуються Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Саме цей закон визначає

підстави і порядок проведення перевірок, права контролюючих органів і суб'єктів господарювання. Є також органи, на які Закон №877 не поширюється.

Звернемо увагу на те, що Закон «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» в ст. 10 передбачає право суб'єкта господарювання не допускати інспекторів до проведення перевірки, якщо контролюючий орган не затвердив і не оприлюднив на своєму сайті уніфіковану форму акта перевірки, в якій передбачив перелік питань, що підлягають перевірці в залежності від ступеня ризику.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було здійснено теоретичне дослідження контролю та перевірок у господарській діяльності. Зокрема, зроблено наступні висновки.

1. В роботі сформульовано правову природу державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю як інституту господарського права, правової форми державного регулювання економіки, за допомогою якої уповноважені державні органи встановлюють порушення вимог нормативних правових актів у діяльності господарюючих суб'єктів з виробництва товарів, їх реалізації, виконання робіт і надання послуг із застосуванням в належних випадках до таких суб'єктів передбачених законодавством санкцій і (або) вжиттям заходів рекомендаційного характеру.

2. Контрольно-наглядова діяльність за своїм змістом має істотні відмінності в залежності від особливостей контролю і нагляду. Специфічними рисами контролю є: а) здійснення щодо підпорядкованих органів, посадових осіб, фізичних і юридичних осіб; б) можливість втручання в оперативно-господарську діяльність контрольованого об'єкта; в) здійснення оцінки діяльності контрольованого суб'єкта з точки зору законності та доцільності; г) нормативно закріплена можливість суб'єктів контролю безпосереднього залучення до відповідальності правопорушників.

На відміну від контролю, для нагляду характерні такі риси як: а) відсутність відносин підлеглості і субординації наглядових органів з піднаглядними; б) діяльність піднаглядного об'єкта оцінюється тільки з точки зору законності; в) втручання в оперативно-господарську діяльність піднаглядного органу з метою її обмеження або припинення не допускається – можливе лише реагування в формі застереження або звернення за дозволом справи до суду; г) посадові особи органів нагляду не вправі безпосередньо застосовувати заходи стягнення за допущені порушення законності і правопорядку.

3. Виходячи із запропонованого визначення державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю була проведена класифікація його видів, до яких слід віднести: контроль (нагляд) за суб'єктами господарської діяльності в залежності від характеру речових прав на закріплене за ними майно; контроль (нагляд) за суб'єктами господарської діяльності в залежності від предмета контролю (нагляду), в зв'язку з чим виділені сфери виробництва товарів, виконання робіт і надання послуг; контроль (нагляд) за суб'єктами господарської діяльності, виходячи з особливостей галузі, до якої належить суб'єкт.

4. На основі загальних принципів господарського права, до числа яких відносяться свобода господарської діяльності в поєднанні з законністю і об'єднанням публічних і приватноправових принципів у регулюванні господарювання, визначені спеціальні принципи, які повинні бути покладені в основу правового регулювання державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю як інституту господарського права. Існують такі спеціальні принципи державного нагляду в сфері господарювання:

- 1) гарантування прав суб'єкту господарювання;
- 2) здійснення державного контролю лише за наявності чітко визначених підстав;
- 3) невторчання органу державного контролю у статутну діяльність суб'єкта господарювання;
- 4) відповідальність органу державного контролю та його посадових осіб за шкоду, заподіяну суб'єкту господарювання внаслідок порушення вимог законодавства.

5. Господарську діяльність як об'єкт державного контролю можна визначити як суспільно корисну діяльність суб'єктів господарювання щодо систематичного виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою реалізації їх за плату (як товару).

6. Контрольно-наглядова діяльність держави в господарському праві вимагає диференціації існуючих повноважень з контролю і нагляду і

виділення з них власне контрольних і власне наглядових повноважень в рамках єдиної контрольно-наглядової діяльності. Історико-правовий та порівняльно-правовий аналіз розвитку контрольних органів держави показав, що незалежно від історичних і міжнародних відмінностей наявність державного контролю є закономірним при здійсненні господарської діяльності, іманентно властивим державі. Контрольна діяльність в сфері господарської діяльності є невід'ємним правом і обов'язком органів держави, вона здійснюється відповідно до законодавства і служить реалізацією конституційних принципів верховенства закону, поділу влади.

7. З метою більш ефективного захисту прав суб'єктів господарювання в роботі запропоновано розглядати результати перевірок, проведених органом державного контролю (нагляду) з грубим порушенням вимог законодавства, як недійсні в силу закону, що, однак, не повинно позбавляти зазначених суб'єктів права при необхідності звертатися з заявою про скасування результатів перевірок до вищих органів державного контролю (нагляду) або суди. Аналогічну мету переслідує зроблений висновок про те, що вимоги посадових осіб органів державного контролю (нагляду), які здійснюють перевірку господарської діяльності суб'єкта з грубим порушенням вимог законодавства, не мають юридичної сили і не породжують для такого суб'єкта обов'язків, покладених законодавством на перевірених осіб.

З метою вдосконалення законодавства про державний контроль (нагляд) за господарською діяльністю, надання однорідності відповідним процедурам, забезпечення захисту прав і законних інтересів суб'єктам господарювання, нами сформульовані пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»:

- викласти статтю 1 Закону України, у такій редакції: «нагляд (контроль) - діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих

державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування (далі - органи державного нагляду (контролю)) в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, допустимого рівня небезпеки для населення, навколишнього природного середовища»;

- змінити назву згаданого Закону України на нову назву – «Про основні засади контрольно-наглядової діяльності в сфері господарської діяльності», а в тексті цього Закону поняття «державний нагляд (контроль)» замінити на «контрольно-наглядова діяльність»;
- змінити механізм перевірок та сформувати комплексну систему функціонування державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності на основі програмного комплексу у мережі Інтернет, за для зниження впливу корупційних чинників на діяльність органів державного нагляду (контролю) шляхом виключення прямого контакту між органом перевірки та суб'єктом господарювання. Уся документальна інформація має передаватися не фактично, а виключно через мережу Інтернет, що потягне за собою сприятливі наслідки у вигляді зниження витрат державного бюджету на утримання органів державного нагляду (контролю) за рахунок скорочення контролюючих органів та працівників в них. Що сприятиме як неупередженості посадових осіб державних органів відносно суб'єктів господарювання, так і проведенню контрольно-наглядової діяльності.
- за для приведення ч. 1 ст. 21 згаданого Закону у відповідність до ч. 2 ст. 20 ГК України, викласти ч. 1 ст. 21 згаданого Закону в новій редакції: «Кожний суб'єкт господарювання має право на захист своїх прав і законних інтересів. Права та законні інтереси суб'єктів господарювання захищаються шляхом:
 - визнання наявності або відсутності прав;

- визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемлюють права та законні інтереси суб'єкта господарювання; визнання недійсними господарських угод з підстав, передбачених законом;
- відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання;
- припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення;
- присудження до виконання обов'язку в натурі;
- відшкодування збитків;
- застосування штрафних санкцій;
- застосування оперативно-господарських санкцій;
- застосування адміністративно-господарських санкцій;
- установа, зміни і припинення господарських правовідносин;
- іншими способами, передбаченими законом.»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436IV / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, № 18, № 1920, № 2122, ст.144
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення, від 07.12.1984 року № 8073X *Відомості Верховної Ради Української ССР*. 1984. дод. до № 37. – ст. 1122.
3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877V / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України* , 2007, № 29, ст.389
4. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 № 3125XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/312512> (дата звернення: 01.10.2019).
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квіт. 1991 р. № 959XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377
6. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12, ст.64
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 56 . Ст. 30.
8. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24 лют. 1994 р. № 4004XII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 27. Ст. 218.
9. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності і визначається періодичність проведення планових заходів, пов'язаних з державним наглядом (контролем) за додержанням порядку формування, встановлення та застосування цін

(тарифів): Постанова КМУ від 21 трав. 2008 р. № 483. / Верховна Рада України. *Офіційний вісник України*. 2008. № 37. Ст. 1238.

10. Рішення Господарського суду Миколаївської області у справі про стягнення коштів відшкодування збитків, заподіяних внаслідок скиду недостатньо очищених стічних. Справа № 915/559/16 від 14 липня 2016 року URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59079815> (дата звернення: 01.10.2019).

11. Рішення Господарського суду Миколаївської області про визнання незаконним та скасування рішення. Справа № 915/66/16 від 12 квітня 2016 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57170218> (дата звернення: 01.10.2019).

12. Рішення Господарського суду ІваноФранківської області про зобов'язання проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності. Справа № 909/445/15 від 19 травня 2015 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44373606> (дата звернення: 01.10.2019).

13. Рішення Господарського суду Харківської області у справі про зобов'язання проведення аудиторської перевірки. Справа № 922/2089/17 від 05 вересня 2017 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68701233> (дата звернення: 01.10.2019).

14. Рішення Господарського суду м. Києва у справі про визнання недійсним рішення Адміністративної колегії Київського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету. Справа №910/10129/15 від 15.06.2015 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/45037331> (дата звернення: 01.10.2019).

15. Адміністративне право та процес (адміністративне судочинство): навч. посіб. ; Нац. акад. Нац. гвардії України. Київ : ТАЛКОМ, 2018. 90 с.

16. Адміністративне право: конспект лекцій для здобувачів вищ. освіти галузі знань "08 Право" спец. "081 Право" С. Г. Гончарук, І. М. Сопілко; Нац. авіац. унт. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 179 с.

17. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон, 2018. 445 с.
18. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. К., 1999. 38 с.
19. Бобринський В. Ю. Державний контроль у сфері національної безпеки України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2008. – 20 с.
20. Баганець В. О. Господарська діяльність як об'єкт державного контролю (на прикладі контролю з боку прокуратури). *Наше право*. 2014. № 7. С. 168-172.
21. Васькович І. М. Податкові перевірки: сучасний стан та процедури проведення І. М. Васькович, М. М. Баран. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2013. № 767. С. 104-109.
22. Вдовенко Л. О. Роль аудиторської перевірки в оцінці фінансового стану підприємств Л. О. Вдовенко, О. І. Спориш. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. № 1(2). С. 41-47.
23. Виконавча влада і адміністративне право За заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Видавничий Дім «ІнЮре», 2002. 668 с.
24. Державний контроль у сфері ліцензійної діяльності: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2004. 18 с.
25. Городня Т. А. Аналіз фінансового стану та вдосконалення контролю за фінансовими показниками підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.1. С. 183-186
26. Господарське право: курс лекцій: (заг. частина) Вінник О. М. ; НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ : ЛіраК, 2017. 239 с
27. Господарське право: навч. посіб. для підгот. до іспитів В. С. Мілаш. 5е вид., змін. Харків : Право, 2018. 336 с.

28. Господарське право: підручник В. В. Чайковська ; Одес. нац. унт ім. І. І. Мечникова. Одеса : Фенікс, 2018. 366 с.
29. Господарське право в схемах і таблицях : навч. посіб. Т. І. Швидка. 2ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 136 с.
30. Господарське право: навч.метод. посіб. Чернів. нац. унт ім. Юрія Федьковича . Чернівці : ЧНУ : Рута, 2017. 203 с.
31. Господарське право: навч. посіб. для підгот. до іспитів В. С. Мілаш. 4ге вид., змін. Харків : Право, 2017. 327 с.
32. Господарське право України : підручник : у 2 ч. 2-ге вид., зі змінами та випр. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. Ч. 2. 2016. 367 с.
33. Господарське право України : підручник : у 2 ч. 2-ге вид., зі змінами та випр. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. Ч. 1 . 2016. 323 с.
34. Господарське право : навч. посіб. для підгот. до іспитів В. С. Мілаш. 3те вид., змін. Харків : Право, 2016. 329 с.
35. Гоц Н. Державний нагляд і контроль: методика оцінювання ризиків від провадження підприємствами господарської. *Стандартизація. Сертифікація. Якість.* 2010. № 3. С. 36-40.
36. Загальне адміністративне право в питаннях і відповідях: навч. посіб. Р. С. Мельник ; Київ. нац. унт ім. Тараса Шевченка. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 307 с.
37. Замулко А. І. Аналіз результатів перевірки суб'єктів господарювання наглядовими органами – основа для здійснення енергетичного аудиту. *Енергетика: економіка, технології, екологія.* 2016. № 4. С. 32-37.
38. Кучерявенко М.П. Податкове право України. Навчальний посібник. Харків: Право, 2013. 536 с.
39. Кучерявенко М.П. Податкове право : навч. посіб. Г. В. Бех [та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенко. К. : Юрінком Інтер, 2003. 400 с.

40. Кучерявенко М. П. Податкове право : підручник М. П. Кучерявенко. Х. : Право, 2013. 536 с.
41. Кучерявенко М.П. Фінансове право М.П. Кучерявенко, О.О. Дмитрик, О.А. Лукашев та ін. ; за ред. М.П. Кучерявенка. Х. : Право, 2016. 440 с.
42. Лученко Д. В. Контрольне провадження: автореф. дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07. Х., 2003. 21 с.
43. Маринів Н. А. Податкова перевірка як організаційноправова форма реалізації податкового контролю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2007. 19 с.
44. Никитченко Н. В. Конституційні права і обов'язки учасників організаційногосподарських відносин у сфері державного контролю господарської діяльності. *Право і Безпека*. 2014. № 4. С. 209-213.
45. Орехова І. С. Поняття і сутність державного контролю у сфері господарської діяльності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 483-490.
46. Остапович Г. М. Державний контроль на ринку цінних паперів України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 К., 2006. 21 с.
47. Перелік органів виконавчої влади, уповноважених здійснювати державний нагляд (контроль) у відповідних сферах господарської діяльності (діяльність яких підпадає під сферу дії Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»). URL: <https:dtkr.com.ua/documents/ukr20083501.pdf> (дата звернення: 01.10.2019).
48. Петрова І. А. Особливості здійснення перевірок у суб'єктів господарювання сфери торгівлі та послуг для захисту споживачів. *Європейські перспективи*. 2015. Вип. 7. С. 94-101.
49. Поддубна Н. М. Ревізія, тематична і документальна перевірки як основні форми внутрішнього контролю на роздрібних торговельних підприємствах споживчої кооперації. *Облік і фінанси*. 2015. № 4. С. 125-129.

50. Порядок проведення перевірок у суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, якості продукції, додержання обов'язкових вимог щодо безпеки продукції, а також додержання правил торгівлі та надання послуг, затверджений наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 07.03.2012 р. № 310 *Защита прав потребителей : сборник нормативних документов. – Х. : ООО «Конус», 2013. С. 119-131.*

51. Смолин Г. В. Господарське право України. Загальна частина : навч. посіб. Г. В. Смолин ; Львів. держ. унт внутр. справ. 3-тє вид., переробл. і допов. Л. : ЛДУВС, 2013. 551 с.

52. Татаренко Г. В. Вимога органу досудового розслідування про проведення позапланової ревізії (перевірки) фінансовогосподарчої діяльності суб'єкта господарювання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2016. № 32. С. 7076

53. Фінансове право України : навч. посіб. (у схемах, табл. та комент.) К. А. Гурковська; Львів. держ. унт внутр. справ. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 306 с.

54. Фінансове право : підручник М. Г. Волощук, Т. О. Карабін, М. В. Менджул ; ДВНЗ "Ужгород. нац. унт", Територ. відня ВГО "Асоц. платників податків України" у Закарпат. обл., Місц. осередок ВГО "Асоц. ветеранів ДПС України" у Закарпат. обл. Ужгород : Видво Олександри Гаркуші, 2017. – 242 с.

55. Ченшова Н. В. Незалежна аудиторська перевірка як складова частина прозорої діяльності підприємства. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2016. Вип. 5. С. 91-94

56. Чистяков П.М. Контроль органів державної податкової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню: теорія та практика реалізації: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2004. 21 с.

57. Шморгун О. С. Контроль і нагляд як важливі складові діяльності органів публічного управління. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2008. Вип. 19. С. 145-151.

58. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології). К. 1998. 371 с.

59. Шестак В.С. Державний контроль в сучасній Україні (теоретикоправові питання): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Х., 2002. 18 с.

60. Якимець Ю. В. Контроль і нагляд як засоби публічного адміністрування сфери культури. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2(2). С. 61-68